

En najlepših prizorov na zvezdnem nebu je Rimska cesta. Kakor velikanski srebrnkast zvezdni trak se razpenja prek nebesnega svoda. V jasnih nočeh brez mesečine se nam prikazuje v vsej svoji lepoti in veličastnosti. Ta trak opazujejo ljudje že od nekdaj. Veliko narodov ima za Rimsko cesto svoje ime in o njej svojo zgodbo.

Živimo v velikanski skledi ogromne množice zvezd. Tej skledi rečemo naša Galaksija. Iz nje kukamo ven in zvezde naše Galaksije projiciramo na ozadje neba.

Tako na nebu vidimo Rimsko cesto.

Zvezde naše Galaksije, ki jih vidimo na nebu, torej oblikujejo Rimsko cesto. Včasih tega niso vedeli. Mislili so, da je Rimska cesta odboj sončne svetlobe na nebu, prašni oblaki, plini gorečega ognja, ožgana pot, dim, ki se vije po žrtvovanju bogovom, polito mleko itn.

Glede na to, kako so si predstavljali njen nastanek, so Rimski cesti dali različna imena, na primer Mlečna cesta, Srebrna cesta, Prašna pot, Snežna pot, Pepelna pot, Jezusova pot, Ptičja pot, Cesta duš.

Rimska cesta – njena imena in zgodbe

V staroindijskem jeziku sanskrtu so Rimsko cesto imenovali Divatmoja - Božanska (Čudovita) pot. V Rimski cesti so videli reko na nebu številni narodi Vzhoda. Arabci so jo imenovali povsem navadno Nahr - Reka, v Indiji Gangesova struga, v Grčiji Eridan (kot mitična reka), Kitajci pa Tjan'he - Nebesna reka ali In'he - Srebrna reka ali Sin'he - Zvezdna reka.

Na precejšnjem delu Zemlje Rimsko cesto imenujejo Slamnata cesta (pri Hrvatih Kumov(sk)a slama), tudi Solna cesta, Snežna (Ivjasta, Slanasta) cesta ali pot. Švedi jo imenujejo na primer Vintergatan - Zimska cesta. (Slama se je pojavljala bolj na jugu, kjer je igrala važno vlogo v kmečkem gospodarstvu, sneg pa je bolj značilen za sever.) Je še precej drugih poimenovanj: Prašna pot (Inki), Pepelna pot (Eskimi, Bušmani, Indijanci), Peščena pot (Nemci), Ptičja (Gosja, Žerjavova) pot (od Baltika do Kitajske).

Stari Rimljani so jo imenovali Circulus lacteus - Mlečni krog, kar je čisti prevod iz grščine. Latinci so skovali še Via lactis ali Via lactea - Mlečna pot. Ker je bila latinščina dolga stoletja znanstveni jezik, je to ime sčasoma postalo astronomski znanstveni izraz. Prevod tega imena v druge jezike se je razširil praktično po vsem svetu: Milky Way (angleško), Milchstrasse (nemško), Voie lactee (francosko), Via latte (italijansko), Mlečnyj put (rusko), Mliječni put ali staza (hrvaško) itn.

V nekaterih primerih je ta "nebesna cesta" ali tudi "zvezdna cesta" dobila geografski ali zgodovinski predznak. V mnogih evropskih deželah Mlečno cesto imenujejo Rimska cesta, tudi pri nas.

Kršćanstvo je dalo veliko imen: Mojzesova cesta, Sveta cesta, Božja cesta, Droga Pana Jezusa, Božja pot, Jezusova pot, Jakobsweg, Way of St. James, Hilde Strasse, ... V poimenovanju Rimske ceste se zrcalijo tudi predmeti in stvari. Kelti so jo imenovali Arianrod - Srebrna ulica, Nizozemci Vronelden Straet - Ženska ulica. Cesto je zamenjala ulica, saj je ulica tudi cesta sredi hiš v naselju.

V Rimski cesti so ljudje videli najrazličnejše stvari: pas (latinsko Caeli Cingulum - Nebesni pas), trak (tako jo imenuje Ptolemaj), sukanec ali vrh, šiv, špranjo, steber, hrbet, kačo, žarek (sončni pri Poljakih, mlečni pri Nemcih), oblak, mrežo (zvezde so ribe v mreži), drevo (zvezde so listi) itn.

Rimska cesta pred njim; pogled proti središču naše Galaksije, ki leži v ozvezdju Strelec.

Veliko lepih in zanimivih zgodb se je ohranilo o nastanku Rimske ceste.

- Stari Grki so pojasnjevali njen (mitološki) nastanek takole. Vrhovni bog Zevs je odnesel svojega sina Herakleja (Herkula), ki ga mu je rodila smrtna žena, k prsim svoje speče božje žene Here, da bi ga podojila, s čemer bi sin postal nesmrten. Toda žena se je prav takrat zbudila. Sunkovito je odrinila novorojenčka. Iz božanskih prsi je brizgnilo mleko, se razlilo po nebu in tam pustilo večno belkasto sled – Mlečno cesto.

Ta razlaga je čudovit naiven poskus obrazložitve nekega nerazumljivega nebesnega pojava. Vendar belkasta barva Rimske ceste res dopušča podobnost s politim mlekom čez nebo. Grki so ga večinoma imenovali Kyklos galaktikos - Mlečni krog. Mit o Heri in Herakleju je le poskušal pojasniti, od kod se je to mleko vzelo. Zdi se, da je bil mit posebno prirejen za ta namen, saj so "Mleko" brez pojasnitve vzroka njegovega nastanka Grki opazovali na nebu tudi že pred nastankom legende.

- Nastanek Rimske ceste je rahlo neopazno omenjen tudi v mitološki zgodbi o ozvezdju Labod. Feton trmasto vztraja, da bi vozil sončno kočijo svojega očeta Helija. Skrajno nerad in z mnogo zlimi slutnjami je Helij zaradi dane besede naposled moral privoliti. "Močno drži vajeti, sin moj", ga je rotil Helij. "Nikoli ne uporabljaj biča, ne dvigni se niti previsoko, da se ti ne zvrsti, ne spusti se niti prenizko, da ne zažgeš sveta."

Iskrivi konji so zjutraj v hipu zdirjali na nebo. Kmalu so spoznali, da vajeti niso v rokah pravega in izkušenega gospodarja. Začeli so brezglavo bezljati. Spustili so se tako nizko k zemlji, da so vrhovi gora in gozdovi začeli goreti, reke in morja izparevati, rodovitna zemlja se je ožgala in se spreminjala v puščavo in letina je bila uničena. Feton se je brezupno trudil, da bi ukrotil konje. Toda ti so podivjali in zbežljali v višave. Za seboj pa so zapustili ogromno žgano pot na nebu - Rimsko cesto.

- Tudi ozvezdje Oltar - Ara so povezali z mitološkim nastankom Rimske ceste. Ozvezdje sestavljajo šibke zvezde, ki oblikujejo nekak oltar, na katerem naj bi v davnih časih opravljali žrtvovanje bogovom (po neki različici je to oltar, na katerem je Noe opravil žrtveno daritev v zahvalo Bogu, ker so se on in vsi njegovi na barki rešili pred vesoljnim potopom in tako edini preživeli). Rimska cesta naj bi nastala iz dima, ki se je vil po nebu ob žrtvovanju.

- ● Zanimiva je tudi pravljica o Rimski cesti iz Daljnega vzhoda. Pripoveduje o žalostni usodi prelepe princese in njenega ljubljenega moža, ki so ju ločili kmalu po poroki, in nebesnih prijateljicah srakah, ki so pomagale, da sta se zaljubljenca vsaj enkrat na leto srečala.

Nekoč je živela princesa, hči sončnega boga, vladarja neba in zemlje. Bila je boginja tkalstva. Vsak nov dan je bila srečna, ko je tkala na svojih statvah čudovite tapiserije iz mehke oranžne zore, opojnih svetlih barv poldneva in nežnih rdečih in rumenih barv sončnega zahoda. Vsakogar so njene tkanine očarale.

Nekega dne je pogledala skozi okno svoje sobe v grajskem stolpu. V sijočem pomladanskem zelenju je zagledala mladega postavnega pastirja, ki je gnal vladarjeve nebesne vole k reki. Njene oči so se srečale z njegovimi. Zaljubila sta se na prvi pogled. Nič čudnega, saj je bila pomlad in oba sta bila mlada in lepa.

Rimska cesta nad goro Fuji.

Zaljubljenca sta odšla k princesinemu očetu. Pastir ga je zaprosil za hčerkino roko. Oče je privolil v poroko, ker si je mladi pastir pridobil njegovo naklonjenost kot potrpežljiv in preudaren človek, ki je zelo lepo skrbel za njegove nebesne vole. Blagoslovil ju je, saj je videl, da se imata resnično zelo rada.

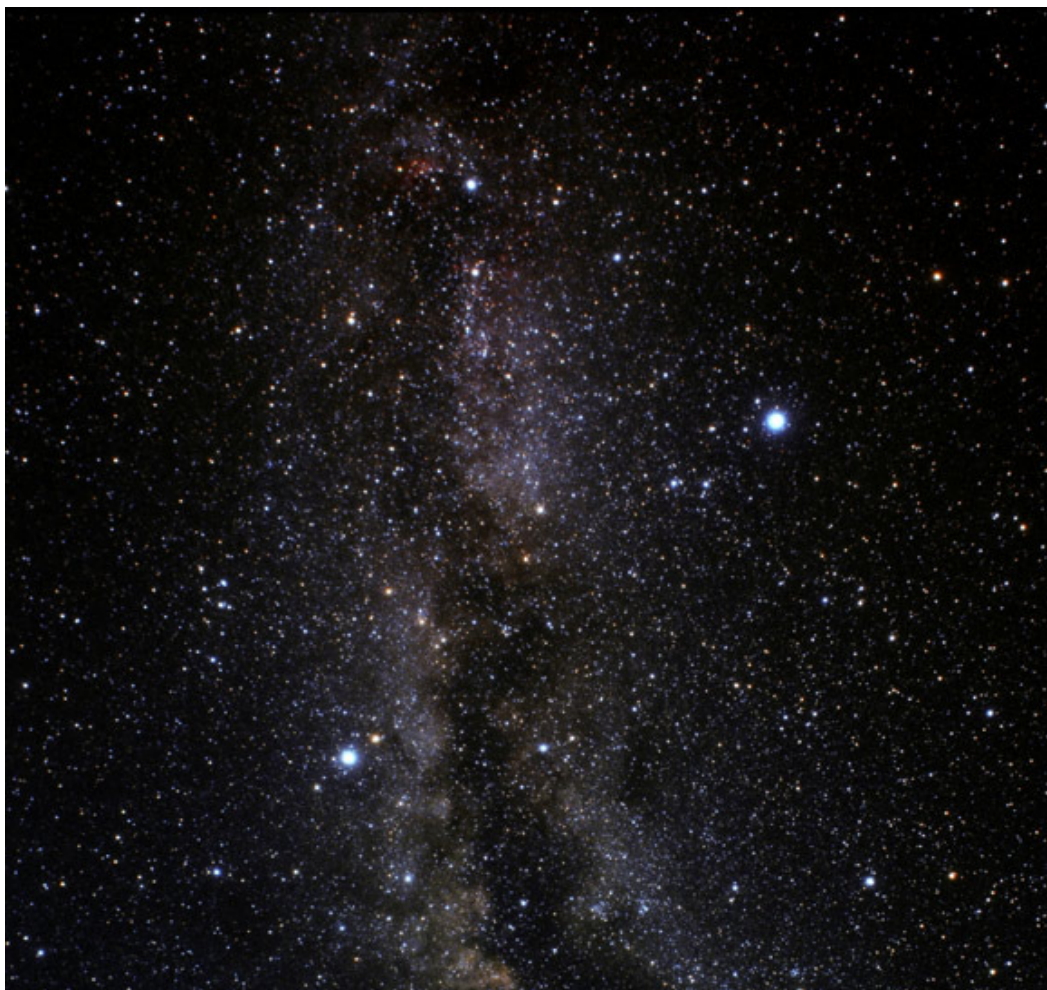
Princesa je vsa srečna stkala poročni obleki. Izvezla ju je z rosnimi jutranjimi kapljicami in obarvala z mehko svetlobo zvezd, kakršna odseva na mirni gladini vode.

Po bleščeči poroki sta bila mladoporočenca neskončno srečna. Tako sta bila zaljubljena, da sta pozabila na delo, ki bi ga morala opravljati. Princesa je zanemarjala tkanje, njen mož pa vole. Sončni bog ju je poklical k sebi. Povedal jima je, da sta ga razočarala. Obljubila sta mu, da bosta v bodoče boljše izpolnjevala svoje dolžnosti.

Na žalost pa je bila ljubezen močnejša od obljube. Kmalu so statve spet počivale in voli so bili razpuščeni. Vladar ju je vnovič poklical k sebi in ju že drugič razočaran posvaril, naj redno opravljata svoje delo. Skesano sta obljubila, da se bosta res poboljšala.

Nekaj časa sta vestno opravljala svoje delo, potem pa se je spet ponovila stara pesem. Voli so bili spet zanemarjeni in statve spet prazne.

Vladar ju je še tretjič opomnil. Ker noben opomin ni zalegel, je bilo vladarju vsega zadosti. Odločil se je, da zaljubljenca loči za vedno, kajti le tako bosta vestno opravljala vsak svoje delo.

Princeska in Pastir, kmalu po poroki vsak na svojem bregu nebesne reke.

Slike so s spleta.

Ustvaril je veliko nebesno reko, ki je bila tako dolga in široka, njen tok pa tako deroč, da je z nobenim čolnom ni bilo mogoče prečkati. Tudi nobenega mostu, ki bi povezal bregova reke, ni bilo mogoče zgraditi. Na en breg reke je naselil princeso, na drugega pa pastirja. Nič več ni hotel poslušati njunih praznih obljub, kako bosta pridno opravljala svoje naloge. Nobene prošnja ni več zaleгла.

Princesa je v obupu zaprosila za pomoč svoje ptičje prijateljice srake. Princesa se jim je smilila, zato so se strinjale, da ji pomagajo. Enkrat letno - sedmega dne sedmega meseca - se vse srake zberejo na nebu in s svojimi krili naredijo most čez divjo reko. Tako lahko princesa po mostu pride čez reko in preživi nekaj kratkih ur s svojim ljublj enim možem.

Vsaka sraka, ki jo na Daljnem vzhodu vidijo sedmega julija, tako zanemarja svojo dolžnost. Že zdavnaj bi se morala odpraviti pod nebo, da bi zvečer pomagala graditi most čez divjo nebesno reko. Zato otroci podijo srake s palicami in kamni pod nebo, da bi se tam pridružile drugim pri gradnji mostu za njihovo nesrečno prijateljico princeso.

Na Daljnem vzhodu predstavljata princeso in pastirja dve svetli zvezdi, ki ju pri nas poznamo pod imenoma Vega in Atair. To sta najsvetlejši zvezdi v ozvezdjih Lira in Orel. Zvezdi poleti brez težav najdemo na nebu prav nad glavo. Hitro opazimo, da teče med njima široka nebesna reka, ki jo mi imenujemo Rimska cesta. Ločuje ju vse noči v letu, razen ene, to je tiste noči sedmega dneva v sedmem mesecu. Tedaj srake, zveste zaobljubi, ki so jo pred davnimi časi dale princesi njihove prednice, naredijo krilni most čez neskončno divjo reko, da omogočijo princesi kratko snidenje z ljubljenim možem, vendar le, če reka tistega dne le ni preveč divja.

So še druge zgodbe o Rimski cesti. Najdete jih v različnih knjigah in tudi na svetovnem spletu.

Kranj, na Zlatem Polju, 31. 3. 2016

Marijan Prosen